

**OCHRONA KONSUMENTA
PRZED NIEDOZWOLONNYMI
POSTANOWIENIAMI UMOWNYMI
WE WZORCACH UMÓW
KOMPLEKSOWYCH
NA RYNKU ENERGETYCZNYM**

Jan Szczygieł

MONOGRAFIE

OCHRONA KONSUMENTA PRZED NIEDOZWOLONNYMI POSTANOWIENIAMI UMOWNYMI WE WZORCACH UMÓW KOMPLEKSOWYCH NA RYNKU ENERGETYCZNYM

Jan Szczygieł

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 20 października 2018 r.

Recenzent

Dr hab. Agata Jurkowska-Gomułka, prof. WSiLiZ

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Kinga Zajęc

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Łamanie

Wolters Kluwer Polska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-018-7

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Rozdział I	
Umowy kompleksowe w systemie prawa prywatnego	23
1. Pojęcie umów kompleksowych	23
2. Klasyfikacja umów kompleksowych w ujęciu dychotomicznego podziału umów	31
2.1. Metody klasyfikacji umów	31
2.2. Właściwa umowa kompleksowa umową nazwaną	37
2.3. Niewłaściwa umowa kompleksowa jako kompleks umów	41
2.4. Umowa kompleksowa w ramach pakietu umów	47
3. Strony umowy kompleksowej	49
3.1. Uwagi wstępne	49
3.2. Odbiorca w gospodarstwie domowym w świetle kodeksowej definicji konsumenta	50
3.3. Sprzedawca	67
4. Natura umów kompleksowych	71
4.1. Umowa kompleksowa a usługa kompleksowa	71
4.2. Umowa kompleksowa jako źródło stosunku zobowiązaniowego	75
4.3. Świadczenia stron	82
4.3.1. Świadczenia sprzedawcy	84
4.3.2. Świadczenia odbiorcy w gospodarstwie domowym	91

4.4. Przedmiot świadczenia umowy kompleksowej	93
5. Konkluzje	97

Rozdział II

Wzorzec umowy kompleksowej i jego stosowanie	101
1. Charakter prawny wzorców umów stosowanych w obrocie konsumenckim na rynku energetycznym	101
1.1. Standaryzacja obrotu prawnego na rynku energetycznym	101
1.2. Automatyczne kształtowanie stosunku prawnego przez wzorzec umowy	105
1.3. Problem z definiowaniem pojęcia „wzorzec umowy”	110
1.4. Pojedyncza klauzula jako wzorzec umowy	111
1.5. Posługiwanie się wzorcem umowy w obrocie na rynku energetycznym	112
1.6. Szczególny charakter taryf i ogólnych warunków umów	114
2. Przesłanki związania stron wzorcem umowy	120
3. Zmiana wzorca w trakcie trwania stosunku prawnego	126
4. Swoboda kształtowania wzorców umów kompleksowych	129
4.1. Wzorce umów kompleksowych w kontekście swobody stron i ich autonomii woli	129
4.2. Ograniczenia swobody kształtowania wzorców umów przez przedsiębiorców energetycznych	141
4.2.1. Treść i cel stosunku prawnego	141
4.2.2. Kryterium właściwości (natury) stosunku prawnego	144
4.2.3. Sprzeczność postanowień wzorca umowy z ustawą	145
4.2.4. Ograniczenie swobody umów przez zasady współżycia społecznego	147
5. Wykładnia postanowień wzorca umowy	152
6. Konkluzje	159

Rozdział III**Wzorzec umowy kompleksowej jako źródło niedozwolonych**

postanowień umownych	161
1. Pojęcie niedozwolonych postanowień umownych	161
2. Przesłanki pozytywne uznania postanowienia wzorca umowy kompleksowej za niedozwolone w świetle art. 385 ¹ k.c.	166
2.1. Uwagi wstępne	166
2.2. Przesłanka braku indywidualnego uzgodnienia	167
2.3. Przesłanka kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami.....	169
2.4. Przesłanka rażącego naruszenia interesów konsumenta	178
3. Przesłanki negatywne uznania postanowienia wzorca umowy kompleksowej za niedozwolone w świetle art. 385 ¹ k.c.	181
4. Konkluzje.....	183

Rozdział IV**Niedozwolone postanowienia umowne we wzorcach umów kompleksowych – analiza wybranych**

postanowień umownych	185
1. Katalog niedozwolonych postanowień umownych	185
2. Postanowienia odnoszące się do zawarcia i wykonania umów kompleksowych	193
2.1. Postanowienia naruszające obowiązki informacyjne oraz zawierające niepełną lub nieprawdziwą informację.....	193
2.2. Postanowienia uzależniające zawarcie umowy od uprzedniego zabezpieczenia wykonania umowy przez konsumenta w odniesieniu do konsumentów o trudnej (niepewnej) sytuacji materialnej.....	206
2.3. Postanowienia umowne nieprawidłowo określające zasady doręczania korespondencji – fikcja skutecznego złożenia oświadczenia woli przez przedsiębiorcę.....	208

2.4. Postanowienia naruszające obowiązek ochrony danych osobowych lub zmuszające do otrzymywania informacji handlowych.....	215
3. Postanowienia przyznające przedsiębiorcy energetycznemu prawo do jednostronnego rozwiązania umowy	219
4. Postanowienia dotyczące odpowiedzialności stron umowy kompleksowej.....	221
4.1. Postanowienia wyłączające lub ograniczające odpowiedzialność przedsiębiorcy energetycznego w związku z nadinterpretacją pojęcia siły wyższej.....	221
4.2. Postanowienia wyłączające lub ograniczające odpowiedzialność przedsiębiorcy energetycznego za szkody powstałe w wyniku awarii sieci energetycznych lub niedotrzymania standardów jakościowych obsługi odbiorców.....	228
5. Postanowienia prorogacyjne narzucające właściwość sądu lub rozstrzygnięcia sporu na drodze postępowań pozasądowych.....	232
6. Postanowienia nieprawidłowo określające termin płatności.....	236
7. Postanowienia przewidujące stosowanie kar umownych...	239
8. Konkluzje.....	245

Rozdział V

Środki prawne ochrony konsumenta przed niedozwolonymi postanowieniami umownymi we wzorcach umów kompleksowych.....

1. Rola modelu przeciętnego konsumenta w kontekście badania niedozwolonego charakteru postanowień wzorca umowy kompleksowej.....	249
2. Środki służące eliminacji negatywnych skutków postanowień umownych.....	255
2.1. Środki ochrony indywidualnej.....	255
2.2. Środki ochrony instytucjonalnej.....	261
2.2.1. Sądowy model kontroli wzorców umów	261

2.2.2. Hybrydowy model abstrakcyjnej kontroli wzorców umów	266
3. Skutki uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone.....	273
4. Konkluzje.....	283
Wnioski końcowe	285
Bibliografia.....	293
Wykaz powoływanego orzecznictwa i decyzji administracyjnych.....	315
Wykaz powołanych aktów prawnych.....	327

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawa

- BGB – Bürgerliches Gesetzbuch; ustawa z 18.08.1896 r. – niemiecki kodeks cywilny
- dyrektywa 93/13/EWG – dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. WE L 95, s. 29, ze zm.)
- dyrektywa 2003/54/WE – dyrektywa 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylająca dyrektywę 96/92/WE (Dz.Urz. UE L 176, s. 37, ze zm.)
- dyrektywa 2003/55/WE – dyrektywa 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 98/30/WE (Dz.Urz. UE L 176, s. 57)
- dyrektywa 2009/72/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z 13.07.2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylająca dyrektywę 2003/54/WE (Dz.Urz. UE L 211, s. 55, ze zm.)
- dyrektywa 2009/73/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z 13.07.2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 2003/55/WE (Dz.Urz. UE L 211, s. 94)

- dyrektywa 2011/83/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 304, s. 64, ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.z. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- RODO – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze zm.)
- u.k.s.c. – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 300 ze zm.)
- u.o.k.k. – ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2018 r. poz. 798 ze zm.)
- u.p.e. – ustawa z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2018 r. poz. 755 ze zm.)
- u.p.k. – ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2017 r. poz. 683 ze zm.)
- u.p.n.p.r. – ustawa z 23.08.2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2070)

Zasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

Biul. SA	-	Biuletyn Sądu Apelacyjnego
Biul. SN	-	Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
CBOSA	-	Baza orzeczeń sądów administracyjnych, http://orzeczenia.nsa.gov.pl
KPP	-	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M.P.	-	Monitor Polski
ONSAiWSA	-	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
OSA	-	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNP	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	-	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	-	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	-	Państwo i Prawo
POSP	-	Portal orzeczeń sądów powszechnych, http://orzeczenia.ms.gov.pl
PPH	-	Przegląd Prawa Handlowego
PS	-	Przegląd Sądowy
PUG	-	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	-	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	-	Studia Cywilistyczne
SP	-	Studia Prawnicze

Inne

CESL	-	Wspólne europejskie przepisy dotyczące sprzedaży (załącznik do projektu rozporządzenia UE)
NSA	-	Naczelnny Sąd Administracyjny
OSD	-	operator systemu dystrybucyjnego
PECL	-	Zasady europejskiego prawa umów

Prezes UOKiK	- Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Prezes URE	- Prezes Urzędu Regulacji Energetyki
SA	- sąd apelacyjny
SN	- Sąd Najwyższy
SO	- sąd okręgowy
SOKiK	- Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
SR	- sąd rejonowy
TK	- Trybunał Konstytucyjny
TS	- Trybunał Sprawiedliwości
UOKiK	- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
URE	- Urząd Regulacji Energetyki

WSTĘP

Umowy kompleksowe stanowią jedno z kilku możliwych źródeł stosunków zobowiązaniowych na rynku energetycznym. Umowy te, zawierane nie tylko w obrocie konsumenckim¹, są źródłem wyjątkowym. Jako jedyne łączą w sobie postanowienia odnoszące się zarówno do sprzedaży, jak i dystrybucji energii elektrycznej czy paliw. Całościowe ujęcie kwestii związanych z zaopatrzeniem gospodarstwa domowego w te media czyni umowy kompleksowe w praktyce najchętniej wykorzystywanym instrumentem nawiązywania stosunków zobowiązaniowych na rynku energetycznym, na podstawie których odbywa się dostarczanie paliw lub energii.

Pojęcie umów kompleksowych w języku prawniczym znalazło szerokie zastosowanie i używane jest na określenie m.in. związku umów czy umów związanych². Jednakże w języku prawnym zastrzeżone zostało dla umów zawieranych w sektorze energetycznym, łączących w sobie postanowienia umowy sprzedaży i umowy o świadczenie usług przesy-

---

¹ Obrót konsumencki w piśmiennictwie zwany jest również obrotem mieszanym, niemniej jednak w praktyce drugie z określeń w zasadzie nie występuje. W kwestii wyodrębnienia się reżimu umów zawieranych w obrocie mieszanym, w których świadczącym jest profesjonalista, zob. E. Łętowska, *Kształtowanie się odrębności obrotu mieszanego* [w:] *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Ossolineum 1983, s. 372–459.

² P. Malaurie, L. Aynes, *Cours de Droit Civil. Les contrats spéciaux*, Paris 1986, s. 14; N. Neumann, *Bedenkzeit vor und nach Vertragsabschluss. Verbraucherschutz durch Widerrufsrechte und verwandte Instrumente im deutschen und im französischen Recht*, Tübingen 2005, s. 414–416; S. Włodyka, M. Spyra, *Ogólna charakterystyka umów handlowych* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5, *Prawo umów handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2014, s. 52.

łania lub dystrybucji paliw gazowych lub energii, na podstawie których może odbywać się dostarczanie tych paliw lub energii³.

Pojęcie niedozwolonych postanowień umownych jest natomiast pojęciem szeroko występującym w języku prawnym. Pomimo uregulowania kwestii stosowania niedozwolonych postanowień umownych w przepisach ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny⁴, pojęcie to nie doczekało się ustawowego zdefiniowania. Również doktryna nie wypracowała jak dotąd jednolitej definicji tego dość ogólnego sformułowania, u którego genezy leży nieuczciwe zachowanie proponenta wzorca umowy.

Problem niedozwolonego charakteru klauzul stosowanych we wzorcach umów kompleksowych zawieranych w obrocie konsumenckim na rynku energetycznym jest zagadnieniem doniosłym, a zarazem charakteryzującym się wysoką dynamiką zmian wynikającą zarówno ze zmian stanu prawnego, jak i praktyki obrotu prawnego w tym sektorze gospodarki. W wielu sytuacjach życia codziennego konsumenci nie mogą negocjować warunków proponowanej umowy. Dotyczy to także umów kompleksowych, zawieranych przez odbiorcę końcowego dokonującego zakupu paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła wyłącznie w celu ich zużycia w gospodarstwie domowym. Rola konsumenta sprowadza się wyłącznie do podpisania gotowego wzorca umowy bądź odstąpienia od jej zawarcia. Rodzi to niebezpieczeństwo, że przedsiębiorca energetyczny we wzorcu umowy kompleksowej narzuci klauzule, które nie będą dla odbiorcy końcowego korzystne. Sytuacje, w których we wzorcach umów kompleksowych występują niedozwolone postanowienia umowne, nie należą do rzadkości, co świadczy o zawodności dotychczasowych rozwiązań prawnych.

Pozycje konsumentów na rynku energetycznym nie wzmacniają rozproszone mechanizmy ochrony. Z jednej strony stosunki na rynku tym kreowane regulowane są przepisami z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne⁵, z drugiej natomiast uzupełniają je cywilnoprawne i admini-

---

³ Por. art. 5 ust. 3 u.p.e.

⁴ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.).

⁵ Dz.U. z 2018 r. poz. 755 ze zm.

stracyjnoprawne regulacje ochrony praw konsumentów. Nasuwa się wobec tego pytanie, w jakim stopniu regulacje te są ze sobą zbieżne, a także z jakich środków ochrony konsumenta może skorzystać odbiorca w gospodarstwie domowym?

Nie można również przejść obojętnie obok zmian, w zasadzie o charakterze rewolucyjnym, jakie zaszły w ostatnich latach w obszarze prawa ochrony konsumentów, w szczególności w zakresie kształtującym model abstrakcyjnej kontroli wzorców umownych. To z kolei prowokuje pytanie, na ile aktualnie obowiązujące rozwiązania spełniają swoją rolę, a także czy wprowadzone zmiany były właściwe. Warto również zastanowić się, jak daleko ma sięgać ochrona konsumenta – odbiorcy w gospodarstwie domowym. Główny problem badawczy stanowi jednak kwestia stosowania niedozwolonych postanowień umownych we wzorcach umów kompleksowych oraz kwalifikacja prawna poszczególnych postanowień jako niedozwolonych, a także określenie wpływu regulacji szeroko pojętego prawa konsumenckiego i energetycznego na ochronę odbiorcy w gospodarstwie domowym przed niedozwolonymi postanowieniami umownymi zamieszczanymi we wzorcach umów kompleksowych.

Omawiane zagadnienie nie doczekało się do tej pory całościowego opracowania w piśmiennictwie. Podejmowana dotychczas problematyka koncentruje się wyłącznie na wybranych kwestiach. Niniejsza publikacja ma więc lukę tę możliwie najszczelniej wypełnić. Zamierzeniem autora jest ujęcie tematu w sposób całościowy, kompleksowy, a zarazem interdyscyplinarny, obejmujący nie tylko cywilnoprawną problematykę wzorców umownych, niedozwolonych postanowień umownych i środków ochrony konsumenta. Poruszamy się bowiem na styku dziedzin prawa energetycznego i prawa prywatnego. Wielopłaszczyznowa analiza zagadnienia niedozwolonych postanowień umownych we wzorcach umów kompleksowych, z uwzględnieniem regulacji krajowego prawa energetycznego i regulacji unijnych, w szczególności aktów liberalizujących sektor energetyczny, daje pełny pogląd w tej kwestii.

Warto podkreślić, że w obrocie prawnym na rynku energetycznym funkcjonuje wiele wzorców umów zatytułowanych „umowa sprzedaży

energii elektrycznej”. Analiza zawartych w tych wzorcach postanowień prowadzi jednak do wniosku, że *de facto* stanowią one umowy kompleksowe. Należy podkreślić, że pomimo uczynienia głównym przedmiotem zainteresowania zagadnienia ochrony konsumenta przed niedozwolonymi postanowieniami umownymi we wzorcach umów kompleksowych, poczynione analizy i wyciągnięte z nich wnioski mogą także zostać odniesione do innych umów zawieranych na rynku energetycznym. Powyższe okoliczności wpłynęły na wybór tematu.

Zakreślony w książce szeroki zakres tematyczny przekłada się na różnorodność tez w niej poruszanych. Monografia została oparta na następujących trzech założeniach. Po pierwsze, podstawowym celem badawczym jest wykazanie, że wzorce umów kompleksowych zawieranych w obrocie konsumenckim na rynku energetycznym, pomimo nadzoru Prezesa URE i kontroli wzorców umów sprawowanej przez Prezesa UOKiK, nie są pozbawione wad i zawierają niedozwolone postanowienia umowne. Po drugie, swoboda umów w odniesieniu do umów zawieranych z przedsiębiorcami energetycznymi przez odbiorców końcowych w gospodarstwach domowych – konsumentów jest czysto iluzoryczna z punktu widzenia tych ostatnich. Odbiorca końcowy w gospodarstwie domowym poza możliwością wyboru kontrahenta i konkretnej oferty pozbawiony jest jakiegokolwiek swobody kontraktowania w zakresie dotyczącym umowy kompleksowej. Z drugiej jednak strony swoboda przedsiębiorców energetycznych w kreowaniu wzorców umów nie jest dowolna i jest limitowana. Po trzecie, obowiązujące środki przeciwdziałania stosowaniu we wzorcach umów niedozwolonych postanowień umownych mogą stanowić efektywne narzędzie „oczyszczania” wzorców z takich postanowień. Z kolei środki ochrony indywidualnej pomimo szerokiej możliwości pozostają niewykorzystane ze względu na niską świadomość odbiorców końcowych w gospodarstwach domowych przysługujących im praw. Należy podkreślić, że monografia obejmuje szeroki zakres tematyczny. Ze względu na obszerność zagadnień związanych z wybranym tematem dla zachowania zrozumiałego toku wywodu pewne kwestie zostały pominięte lub przedstawiono tylko zarys ich problematyki, bez prowadzenia pogłębionych rozważań. Sytuacje takie zostały zasygnalizowane we właściwych częściach publikacji.

Dla realizacji wyznaczonych celów i potwierdzenia postawionych tez przyjęto podział monografii na pięć rozdziałów, zwieńczonych konkluzjami.

W rozdziale pierwszym podjęto próbę umiejscowienia umów kompleksowych jako źródła stosunku zobowiązaniowego w systemie prawa prywatnego. Rozdział ten obejmuje doktrynalną analizę umów kompleksowych, przedmiotu ich świadczenia i stron stosunku prawnego kreowanego przy ich udziale.

W rozdziale drugim omówiono kwestie związane ze stosowaniem wzorców umownych w obrocie konsumenckim na rynku energetycznym. Szczególną uwagę zwrócono na zagadnienie taryf i ogólnych warunków umów jako wzorców, na których treść odbiorca w gospodarstwie domowym nie ma żadnego wpływu. W rozdziale tym ocenie poddano czynniki limitujące swobodę umów w kontekście swobody proponenta w formułowaniu postanowień wzorca umowy kompleksowej.

Rozdział trzeci przedstawia analizę pojęcia niedozwolonych postanowień umownych i przesłanki uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone w świetle art. 385¹ k.c. oraz przybliża charakter katalogu niedozwolonych postanowień umownych.

W rozdziale czwartym analizie poddano wybrane wzorce umów kompleksowych i ogólnych warunków tych umów aktualnie oferowanych konsumentom przez przedsiębiorców energetycznych oraz decyzje Prezesa UOKiK stwierdzające stosowanie niedozwolonych postanowień umownych w przedstawianych konsumentom na rynku energetycznym wzorcach umów.

W ostatnim rozdziale poddano analizie skutki, jakie pociąga za sobą stosowanie niedozwolonych postanowień umownych, omówiono środki przeciwdziałania stosowaniu we wzorcach umów kompleksowych niedozwolonych postanowień umownych, jak również środki ochrony indywidualnej, z których może skorzystać konsument, chcąc zwalczyć skutki zastosowania takich postanowień w wiążącym go stosunku zobowiązaniowym.

Ostatnią część stanowią wnioski końcowe, które rekapitulują całość dokonanej analizy i zmiierzają do weryfikacji przedstawionych na wstępie tez. W tej części publikacji ujęto także syntetyczne uwagi o charakterze *de lege ferenda*.

Postawiony w publikacji problem badawczy zmusił do poddania gruntownej analizie orzecznictwa sądów oraz decyzji administracyjnych Prezesa UOKiK w kontekście oceny zasadności stosowanych metod wykładni kwestionowanych postanowień wzorców umów pod kątem stwierdzenia ich niedozwolonego charakteru. Głównym przedmiotem badania są jednak nie tyle wspomniane orzeczenia, lecz przede wszystkim stosowane w obrocie konsumenckim na rynku energetycznym wzorce umowne. W dążeniu do realizacji założonego celu i przy weryfikacji stawianych w pracy tez główne znaczenie miała metoda dogmatyczno-prawna. W związku z tym dokonano w pierwszej kolejności analizy przepisów prawa i wynikających z tych przepisów norm prawnych. Dążąc do ustalenia znaczenia konkretnych przepisów prawa i zawartych w nich norm źródła prawa, poddano je wykładni językowej, systemowej i celowościowej. Zdając sobie jednak sprawę, że analiza obecnie obowiązującego materiału normatywnego jest niewystarczająca dla rozwiązania problemu, badając omawiane w pracy instytucje prawne i wykraczając poza sztywne ramy tekstu aktów prawnych, posłużono się również metodą teoretycznoprawną sięgając do licznych opracowań doktryny. W monografii zastosowano też metodę historyczno-porównawczą. Wprawdzie ma ona znaczenie uzupełniające i może w zasadzie stanowić tło dla rozważań dogmatycznych, jednak nie sposób wnikliwie wyjaśnić przyczyn pewnych zjawisk zachodzących w prawie bez podjęcia choćby próby osadzenia ich w szerszym kontekście historycznym.

Opracowanie obejmuje stan prawny na dzień 20.10.2018 r.

***

Niniejsza monografia, stanowiąca uzupełnioną i zredagowaną na potrzeby publikacji wersję rozprawy doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem naukowym Prof. UŚ dr hab. Moniki Jagielskiej, obronionej w styczniu 2018 r. przed Radą Wydziału Prawa i Administracji Uniwer-

sytetu Śląskiego, powstała dzięki wsparciu wielu osób, którym chciałbym serdecznie podziękować i złożyć wyrazy szczególnej wdzięczności.

Pragnę serdecznie podziękować promotorowi doktoratu, Pani Prof. UŚ dr hab. Monice Jagielskiej, nie tylko za inspirację do opracowania niniejszej monografii, lecz także za merytoryczną opiekę podczas pracy nad rozprawą.

Swoje podziękowania kieruję do recenzentów rozprawy, Pani Prof. zw. dr hab. Bogusławy Gneli i Pani Prof. UŁ dr hab. Moniki Namysłowskiej, których cenne spostrzeżenia wpłynęły na ostateczny kształt niniejszej książki.

Chciałabym przekazać wyrazy wdzięczności Panu Sędziemu Naczelnego Sądu Administracyjnego Stanisławowi Boguckiemu, na którego życzliwość, rozmowę i dobrą radę zawsze mogę liczyć.

Moim najbliższym, rodzinie i przyjaciółom za motywację, cierpliwość i mobilizację składam szczególne podziękowania.

dr Jan Szczygieł

Rozdział I

UMOWY KOMPLEKSOWE W SYSTEMIE PRAWA PRYWATNEGO

1. Pojęcie umów kompleksowych

Zdefiniowanie i scharakteryzowanie umowy kompleksowej jest niezbędne dla ustalenia zakresu przedmiotowego stosunku prawnego, w którym mogą wystąpić niedozwolone postanowienia umowne. Osadzenie dalszych rozważań w szerszym kontekście i spojrzenie na konstrukcję oraz charakter prawny umów kompleksowych nie tylko z cywilnoprawnego punktu widzenia, pozwoli na właściwe zakwalifikowanie konkretnych postanowień umownych do odpowiednich przesłanek wymienionych w art. 385¹ § 1 k.c.

Wzorzec umowy kompleksowej stanowi źródło powstania stosunku zobowiązaniowego, na podstawie którego odbywa się dostarczanie paliw gazowych, energii lub ciepła. Nie sposób jednak zapomnieć, że wśród przepisów Kodeksu cywilnego próżno poszukiwać normatywnej definicji umowy jako takiej. Propozycja zdefiniowania umowy pojawiła się natomiast w trakcie prac nad projektem nowego Kodeksu cywilnego. Zgodnie z projektowanym brzmieniem art. 79 § 1 „umowa jest czynnością prawną obejmującą zgodne oświadczenia woli dwóch lub więcej stron”¹. Próby zdefiniowania tego pojęcia podjął się również prawodawca

---

¹ Zob. *Księga pierwsza Kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem*, Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Warszawa 2008, s. 91,

unijny. Komisja Europejska, dążąc do opracowania europejskiego prawa umów, przygotowała projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych europejskich przepisów dotyczących sprzedaży (ang. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law)². Projekt obejmuje załącznik nr I zatytułowany „Wspólne europejskie przepisy dotyczące sprzedaży” (ang. *Common European Sales Law*, dalej: CESL). W jego art. 2 lit. a zawarto legalną definicję umowy będącej porozumieniem mającym stanowić źródło zobowiązań lub wywołujące inne skutki prawne.

Z kolei w doktrynie powszechnie przyjmuje się, że umowa jest czynnością prawną, na którą składają się dwa elementy: uczestnictwo co najmniej dwóch osób oraz złożenie zgodnego oświadczenia woli przez wszystkie strony³. Słusznie zwraca uwagę M. Sośniak, że w tradycyjnym ujęciu w pojęciu umowy większości systemów prawnych mieściło się zgodne oświadczenie woli dwu lub więcej podmiotów, nakierowane na osiągnięcie określonego celu prawnego⁴. Warto zauważyć, że pojęcie umowy definiowane jest w nawiązaniu do sposobu jej powstania⁵. Samo pojęcie umowy jest bowiem odnoszone nie tylko do stosunku przez nią kreowanego, ale również do samej czynności jej zawarcia i towarzyszącego temu porozumienia stron⁶. Taki stan rzeczy, jak zauważył Z. Radwański, jest konsekwencją niemożności skonstruowania jednej, prawnie wiążącej definicji umowy ze względu na różnorodność peł-

---

a także Z. Radwański, *Zielona Księga: optymalna wizja Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2006, s. 50–51.

² Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych europejskich przepisów dotyczących sprzedaży (ang. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law*), COM (2011) 635 wersja ostateczna z 11.10.2011 r.

³ Z. Radwański, *Teoria umów*, Warszawa 1977, s. 62.

⁴ M. Sośniak, *Z problematyki genezy pojęcia umowy w kontynentalnej doktrynie europejskiej* [w:] *Studia z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa dla uczczenia 50-lecia pracy naukowej Prof. Dr. hab. Adama Szpunara*, red. A. Rembieliński, Warszawa–Łódź 1983, s. 221.

⁵ A. Brzozowski, *Pojęcie umowy w prawie polskim, funkcje umów. Źródła prawa regulującego umowy* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, Warszawa 2013, s. 420; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 118.

⁶ M. Sośniak, *Z problematyki...*, s. 222.

nionych w obrocie gospodarczym funkcji⁷. Jedną z powszechniejszych z nich jest umożliwienie efektywnej wymiany dóbr i usług.

Elastyczność umów stwarza możliwość dopasowania ich treści do potrzeb stron, umożliwiając równocześnie przekształcanie stosunków zobowiązaniowych wypływających z innych źródeł⁸ czy wręcz kreowanie nowych podmiotów (np. spółek)⁹. Umowa, jako dwustronna czynność prawna umożliwiająca dokonanie świadomego, a co za tym idzie celowego kształtowania sytuacji prawnej stron przez doprowadzenie do powstania, zmiany lub ustania stosunków cywilnoprawnych, stanowi obecnie najpowszechniejsze źródło stosunków zobowiązaniowych¹⁰, w tym umów kompleksowych. Jak jednak podkreślał A. Klein, „należy stale i konsekwentnie odróżniać zobowiązaniowy stosunek prawny i umowę. Umowa nie jest indywidualnie adresowanym i jednoznacznie określonym wzorem powinnego zachowania się, a więc nie może być utożsamiana z konkretnym zobowiązaniowym stosunkiem prawnym. Umowa może jedynie stanowić źródło powstania, a poza tym źródło ukształtowania treści konkretnego zobowiązaniowego stosunku prawnego”¹¹. Również Z. Radwański postulował odrębność samej czynności zawarcia umowy od umowy rozumianej jako rezultat czynności obejmującej regulację konkretnego stosunku prawnego¹², a także odrębność czynności zawarcia umowy od niej samej¹³. Owszem, sam

---

⁷ Z. Radwański, *Teoria...*, s. 62–63; zob. również. W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania...*, s. 118.

⁸ W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania...*, s. 118.

⁹ W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania...*, s. 118; J. Podkowiak, *Wolność umów i jej ograniczanie w świetle Konstytucji RP*, Warszawa 2015, s. 17.

¹⁰ Z. Radwański, *Teoria...*, s. 63; J. Strzępka, *Umowy przedwstępne w obrocie uspołecznionym*, Warszawa 1978, s. 99–100; J. Mojak, J. Widło, *Polskie prawo kontraktowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 21; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania...*, s. 117; S. Włodyka, *Ogólna charakterystyka umów handlowych...*, s. 22; A. Brzozowski, *Pojęcie umowy...*, s. 420.

¹¹ Por. A. Klein, *Pojęcie umowy i stosunku zobowiązaniowego kontrakcji według kodeksu cywilnego*, SC 1972/XIX, s. 148–149; Z. Radwański, *Teoria...*, s. 63; A. Klein, *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego*, Wrocław 2005, s. 19.

¹² Z. Radwański, *Teoria...*, s. 63.

¹³ Z. Radwański, *Teoria...*, s. 64.

Jan Szczygiel – doktor nauk prawnych; radca prawny; w latach 2013–2016 był asystentem sędziego w Wydziale Cywilnym Sądu Rejonowego w Zabrze; od 2016 do 2018 r. był asystentem sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego; w zakresie popularyzowania nauki jest ekspertem zewnętrznym Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej; autor artykułów naukowych oraz głos z zakresu prawa ochrony konkurencji i konsumentów, prawa cywilnego, a także postępowania administracyjnego i podatkowego.

Publikacja stanowi studium umowy kompleksowej specyficznej dla sektora energetycznego. Podjęta w niej tematyka odnosi się do niedozwolonych postanowień umownych we wzorcach umów kompleksowych zawieranych w obrocie konsumenckim na rynku energetycznym. Książka obejmuje nie tylko sferę *stricte* teoretyczną, przybliżającą poglądy doktryny na temat charakteru prawnego umów kompleksowych i niedozwolonych postanowień umownych, lecz także aspekt praktyczny w zakresie badania konkretnych wzorców umów i występujących w nich niedozwolonych postanowień umownych.

W opracowaniu omówiono m.in. następujące zagadnienia:

- problem z definiowaniem pojęcia „wzorzec umowy”;
- ograniczenia swobody kształtowania wzorców umów przez przedsiębiorców energetycznych;
- przesłanka kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami;
- postanowienia naruszające obowiązki informacyjne oraz zawierające niepełną lub nieprawdziwą informację;
- postanowienia naruszające obowiązek ochrony danych osobowych lub zmuszające do otrzymywania informacji handlowych;
- postanowienia wyłączające lub ograniczające odpowiedzialność przedsiębiorcy energetycznego w związku z nadinterpretacją pojęcia siły wyższej;
- postanowienia nieprawidłowo określające termin płatności;
- środki służące eliminacji negatywnych skutków postanowień umownych.

Książka jest przeznaczona dla adwokatów, radców prawnych, sędziów, a także dla pracowników Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, miejskich i powiatowych rzeczników konsumentów oraz przedsiębiorców energetycznych. Zainteresuje również przedsiębiorców telekomunikacyjnych oferujących usługi sprzedaży energii elektrycznej. Będzie cennym źródłem wiedzy dla osób, które są lub mogą być stroną w postępowaniu sądowym, którego przedmiotem jest umowa kompleksowa lub umowa sprzedaży energii elektrycznej, paliw gazowych, ciepła i wody.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8160-018-7

